

Tavoitteeksi informaatiolukutaito

Tiedonhankintataitoja tarvitaan koko elämän ajan, sekä opiskelussa että työ- ja yksityiselämässä. Opiskelijan on opittava vastaamaan omasta työskentelystään, perehtymään omaan alaansa sekä kyettävä itsenäiseen ja kriittiseen ajatteluun ja ongelmanratkaisuun. Nykyisessä tietoyhteiskunnassa ja mm. Internetin mukanaan tuomien mahdollisuuksien myötä **kriittisen tiedonhankinnan taidot** ovat nousseet yhdeksi keskeisimmäksi yliopisto-opiskelijan opiskelutaidoksi. Tiedonhankinnan taitojen sisäistäminen tärkeäksi osaksi opiskelua auttaa opiskelijaa koko hänen oppimisprosessissaan. Itsenäisen tiedonhankinnan taidot antavat valmiuksia työelämään ja elinikäiseen oppimiseen ja niiden tulisikin kuulua oleellisena osana opiskelutaitojen opetukseen kaikissa Suomen yliopistoissa.

Tiedonhakuympäristö verkottuu

Professori Eero Sormunen totesi virkaanastujaisesitelmässään (Tampereen yliopisto 21.2.2003), että "verkottuvan tiedonhankinta- ja tiedonhakuympäristön rakentuminen perustuu yhtenäiseen perusteknologiaan. Käyttäjän näkökulmasta samalla työaseman selaimella voidaan käyttää mitä erilaisimpia verkossa tarjottuja palveluja. Tällainen mahdollisuus tuntui vielä 90-luvun alussa utopistiselta ajatukselta." Tämä on totta. Verkottuminen on yhdessä vuosikymmenessä muuttanut työ-, opiskelu- ja tutkimuskulttuuriamme täysin. Erityisesti tämä tuntuu kirjastoissa ja muissa tietointensiivistä työtä tekevissä organisaatioissa. Sormusen mukaan informaation teknisen saavutettavuuden olennainen lisääntyminen on johtanut odotuksiin, että ihmiset pystyisivät entistä itsenäisemmin ja tehokkaammin hankkimaan tarvitsemansa tiedot. Toisaalta tähän sisältyy se vaara, että informaation helppo saatavuus voi ruokkia älyllistä laiskuutta ja houkutus tuottaa leikkaa/liimaa -julkaisuja. Siksi on alettu korostaa tarpeita kehittää henkilökohtaisten valmiuksien aluetta, jota kutsutaan **informaatiolukutaidoksi** tai henkilökohtaisiksi tiedonhallintataidoiksi.

Informaatiolukutaidosta elinikäisen oppimisen perusta

Suomen yliopistokirjastoissa tiedonhankinnan opetuksen keskeiseksi tavoitteeksi on määritelty informaatiolukutaidon kehittäminen. Informaatiolukutaidosta toivotaan yhteistä perustaa ainelaitosten ja kirjastojen opetusyhteistyölle. Opetuksen tavoitteet perustuvat American College and Research Libraries -työryhmän laatimiin **informaatiolukutaidon osaamistavoitteisiin**. Niiden perusteella voidaan arvioida, mitä yliopisto-opiskelijan tulisi tietää tiedonhallinnasta jättäessään yliopiston. Lisätietoja informaatiolukutaidosta ja sen osaamistavoitteista löytyy Helsingin yliopiston *Informaatiolukutaito* -sivustolta <http://www.helsinki.fi/infolukutaito/index.htm>

Informaatiolukutaito on joukko taitoja, jotka edellyttävät henkilöltä kykyä **"tunnistaa, milloin tietoa tarvitaan, ja taitoa paikantaa, arvioida ja käyttää tehokkaasti tarvittavaa tietoa."** Informaatiolukutaidon merkitys on erityisen tärkeää nykymaailmassa, jolle on tunnusomaista nopea teknologinen muutos ja tiedonlähteiden runsaus. Informaatiolukutaito voidaan katsoa yhdeksi *monilukutaidon* osa-alueeksi, jonka muita osa-alueita ovat perinteisen lukutaidon lisäksi mm. visuaalinen lukutaito, multimedialukutaito, verkkolukutaito, digitaalinen lukutaito sekä tietokonelukutaito. Informaatiolukutaidon avulla opiskelijat pystyvät ohjaamaan tehokkaasti omaa oppimistaan. Informaation kriittinen käyttötaito on

tärkeä osa akateemisia perustaitoja ja se muodostaa elinikäisen oppimisen perustan!

Millainen on informaatiolukutaitoinen opiskelija?

Informaatiolukutaitoiselle opiskelijalle on ominaista, että hän

- 1) kykenee tunnistamaan ja ilmaisemaan tiedontarpeensa sekä pystyy rajaamaan sen järkevästi. Hän myös tuntee erilaisia tiedonlähteitä, joita käyttämällä voi saada vastauksen kysymyksiinsä. Informaatiolukutaitoinen opiskelija myös pohtii, mitä kuluja ja hyötyjä tarvittavan tiedon hankkimiseen liittyy sekä pystyy arvioimaan tiedonhaun jälkeen sitä, vastasiko saatu tulos tiedontarpeen herättämiin kysymyksiin.
- 2) hakee tarvitsemansa tiedon tehokkaasti. Informaatiolukutaitoinen opiskelija osaa valita sopivimmat tiedonhankintamenetelmät ja tiedonlähteet sekä osaa käyttää tehokkaita hakustrategioita saadakseen tarvittavan tiedon. Hän osaa myös muokata ja tarkentaa hakustrategiaa tarvittaessa.
- 3) arvioi tietoja ja tietolähteitä kriittisesti ja liittää uuden tiedon omiin pohjatietoihinsa ja omaan arvojärjestelmäänsä. Hän osaa luoda synteesejä sekä verrata uutta tietoa aikaisempaan. Samalla hän pohtii, onko tulkinnut ja ymmärtänyt tietoa oikein sekä päättelee sen pohjalta, pitäisikö alkuperäistä kysymyksenasettelua muokata.
- 4) käyttää yksin tai ryhmän jäsenenä tietoja tehokkaasti hyväkseen saavuttaakseen tietyn tavoitteen, esimerkiksi tehdäkseen seminaarityön tai opinnäytteen eli osaa hyödyntää informaatiota oikealla tavalla. Tähän liittyy kiinteästi myös kyky arvioida löytynyttä tietoa kriittisesti.
- 5) ymmärtää niitä taloudellisia, oikeudellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä, jotka liittyvät tiedon käyttöön sekä käyttää tietoa eettisesti ja laillisesti oikein. Tähän liittyy mm. se, että noudattaa asianmukaisia viittauskäytäntöjä sekä muitakin tiedonhankintaan ja tiedonlähteiden käyttöön liittyviä sopimuksia ja eettisiä normeja.

Korkeakouluopetus on aina myös informaatiolukutaitojen opettamista, tiedostetusti tai tiedostamatta. Kirjastojen kannalta olisi tärkeää se, että kirjastojen antama tiedonhankinnan taitojen opetus nivottaisiin kiinteästi ainelaitosten antamaan muuhun opetukseen, esimerkiksi pro- ja graduseminaarien yhteyteen. Entistä tärkeämmäksi tämä on tullut nyt, kun eri tieteenaloilla kehitellään verkkopohjaisia oppimateriaaleja. Niiden suorittamisessa itsenäisen tiedonhankinnan taidot korostuvat. Yliopistokirjastot ovat vastaamassa haasteeseen kehittämällä puolestaan eri tieteenaloille tiedonhankinnan opintopolkuja sekä verkko-oppimateriaaleja. Kirjastot haluavat omalla tiedonhankinnan opetuksellaan olla tukemassa ja täydentämässä yliopistossa annettavaa opetusta!

Anja Agander
15.1.2009